

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ОЗДЕМІР ДУРСУН АЛІ

УДК [81](#)'373=811.512.161

ФРАНЦУЗЬКІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В ТУРЕЦЬКІЙ МОВІ

10.02.13 – мови народів Азії, Африки, аборигенних народів Америки та
Австралії

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня

кандидата філологічних наук

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Таврійському національному університеті імені В. І. Вернадського (м.Київ)

Науковий керівник: *кандидат філологічних наук*
Сейтяг'яєв Нариман Сеїтаметович,
Таврійський національний університет
імені В. І. Вернадського (м.Київ),
декан факультету кримськотатарської та східної
філології

Офіційні опоненти: *доктор філологічних наук, старший науковий співробітник*
Хамрай Олексій Олександрович,
Інститут сходознавства імені А. Ю. Кримського
НАН України,
провідний науковий співробітник

кандидат філологічних наук
Тімкова Тетяна Миколаївна,
Київський національний лінгвістичний
університет,
завідувач кафедри мов і цивілізацій Близького та
Середнього Сходу

Захист відбудеться «03» квітня 2017 р. о 14.00 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.001.50 в Інституті філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01033, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14, к. 63.

З дисертацією можна ознайомитись у Науковій бібліотеці імені М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка (01601, м. Київ, вул. Володимирська, 58, кімн. 12).

Автореферат розісланий «28» лютого 2017 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат філологічних наук

Телешун К.О.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Вплив мусульманської релігії та сильне прагнення феодальної верхівки турецького суспільства до чужорідної культури у XVI–XVIII ст. посилило приплив іншомовної лексики у турецьку мову. Першими пуристами, борцями за очищення мови, стали у XVI ст. Татавлали Мухарремі та Едірнелі Назмі. Їх діяльність продовжила група «Нова мова» (1910 р.), а у часи Мустафи Кемалю Ататюрка це набуло надзвичайно загостреного характеру, діяльність активізувалася в період створення Türk Dili Kurumu (1932 р.) та продовжується й донині: все частіше з'являються спроби очистити турецьку мову від іноземних слів, замінюючи їх тюркізмами та турецькими неологізмами. Варто відзначити, що у період “мовної революції” Мустафи Кемалю Ататюрка кількість іншомовних запозичень була найбільшою: більше 60 арабсько-перських запозичень, грецькі та французькі запозичення. Не дивлячись на те, що турки є представниками азійських народів, останнім часом активізувався потік європейської лексики, серед якої особливе місце займають запозичення з французької. Причиною різноманітних змін у турецькій мові є французька лексика. Короткочасні в історичному плані відносини Європи та Туреччини призвели до того, що позиції французьких мовних запозичень змістились вгору, зайнявши другу позицію після запозичень з арабської мови та залишивши позаду елементи перської. Наукові праці Ю.Д.Дешерієва, Д.К.Дмитрієва, М.М.Магницького, С.А.Орлова, В.Є.Полякової, Е.В.Севортяна, С.А.Соколової, Р.Р. Юсипової свідчать про те, що проблема історичного впливу іншомовних запозичень, а також запозичень з французької мови на турецьку мовну культуру, починаючи з 1959 року, подекуди вивчається, але внаслідок відсутності повного детального аналізу досі лишається відкритою.

Актуальність дисертаційної роботи визначається, з однієї сторони, важливістю дослідження змін лексичного складу турецької мови, як результат її контакту з різними етнічними групами, народами та націями в різні періоди її історії, з іншої сторони – аналізом функціонування в сучасній турецькій мові французької лексики, її прагматичного використання. В роботі аналізується взаємодія двох різнорідних мов, об'єднаних в одну лінгвістичну ситуацію: функціонування та адаптація лексики французької мови у турецькій мові. Питання запозичень завжди цікавили лінгвістів.

Дослідження французьких запозичень дозволяє, з однієї сторони, виявити лексичні особливості впливу французької мови на турецьку, з іншої – визначити характерні риси взаємодії турецької та французької мов в межах конкретної мовної спільноти, що викликає велику зацікавленість з точки зору прояву міжкультурної та міжмовної комунікації.

Швидкість науково-технічного прогресу зумовила появу європейських запозичень в турецькій мовній вжиток. Актуальність дослідження визначається підвищеною увагою сучасної лінгвістики до питань територіального варіювання мов та контактів мовних систем і їх варіантів,

глобалізацією, яка підсилює мовні контакти та зміни лексики тюркських мов, зокрема турецької.

Визначене зумовлює актуальність і практичну цінність дисертаційної роботи, її мету та завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами. Роботу виконано протягом 2011-2016 рр. на кафедрі східної філології факультету кримськотатарської та східної філології Таврійського національного університету імені В.І.Вернадського за темою науково-дослідної роботи кафедри: «Проблема вивчення східних мов країн Близького та Середнього Сходу. Проблеми вивчення морфологічної структури турецької, арабської, перської та кримськотатарської мов» (№ 0П U000688).

Тему дисертації затверджено Вченою радою Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського (протокол № 1 від 27.01.2011 р.). Дисертаційне дослідження обговорено на розширеному засіданні ТНУ імені В. І. Вернадського (протокол № 7 від 2 червня 2016 р.), рекомендовано до захисту на здобуття вченого ступеня кандидата філологічних наук.

Мета дослідження – провести комплексний аналіз французьких запозичень у сучасній турецькій мові.

Ця мета визначає такі **задачі** дисертаційної роботи:

- 1) проаналізувати теоретичні джерела, присвячені досліджуваній проблемі, у французькій, турецькій та загальній лінгвістиці;
- 2) виявити та класифікувати іншомовні запозичення мови-донора;
- 3) охарактеризувати особливості взаємодії та взаємовпливу мов;
- 4) виявити етнографізми, регіоналізми, екзотизми, варваризми, інтренаціональну лексику, кальки, проникнення та класифікувати досліджувані галліцизми в залежності від номінації за тематичними групами;
- 5) окреслити історичні, культурні, економічні передумови, які сприяли проникненню французької лексики в турецьку мову;
- 6) визначити спосіб запозичень, шляхи руху слова, адаптацію та її типи на фонетичному, лексичному та морфологічному рівнях.

Об'єктом дослідження є французькі запозичення турецької мови.

Предмет дослідження – турецькі слова, словосполучення та вирази, запозичені з французької мови.

Для розв'язання поставлених завдань було використано такі **методи дослідження**: описовий, порівняльно-історичний, статистичний, лінгвогеографічний методи, картографування, фонетичного аналізу, семантичного диференціала і тощо.

Оскільки в основу роботи покладено походження лексичної одиниці, в якості головного ми використовуємо метод етимологічного аналізу.

Матеріал дослідження – тлумачний словник турецької мови «Türkçe Sözlük, 2009», де зафіксовано 104 481 одиниць (слова, словосполучення та вирази), з яких 14 962 представлені мовними запозиченнями з різних мов. Крім того, джерелами дослідження були газетно-публіцистичні тексти, а також тексти інтернет-комунікацій, у безмежній кількості яких легко виявити

контексти вжитку турецької лексики французького походження та адаптованих в турецькій мові французьких лексем.

Наукова новизна одержаних результатів роботи пов'язана з відсутністю у турецькій мові комплексного дослідження лексики французького походження, термінів та інтернаціоналізмів, динаміки їх накопичення, шляхів їх руху та адаптації. У роботі встановлюються основні етапи проникнення французької лексики в турецьку мову, визначаються типи та структурно-граматичні різновиди запозиченої лексики. Виходячи з лексико-семантичних особливостей описуваної лексики, виконано її широку класифікацію.

Практичне значення одержаних результатів роботи визначається можливістю використання результатів дослідження при подальшому вивченні лексичної будови не лише турецької, але й інших тюркських мов, при створенні наукових граматик, підручників, паперових та електронних двомовних термінологічних словників, словників іншомовної лексики турецької мови, а також учбово-методичних посібників з лексикології та лексикографії сучасної турецької літературної мови. Результати роботи можуть бути використані при підготовці та читанні лекційних курсів з напрямків «Фонетика та фонологія турецької мови», «Лексикологія турецької мови», «Грамматична система турецької мови», «Лексико-семантична система турецької мови», «Турецька мова, історія та суспільство» та проведенні практичних занять з сучасної турецької літературної мови, а також при розробці спецкурсів та спецсеминарів з проблем компаративної лексикології, з питань запозичень та упорядкування іншомовної лексики, термінів та терміноелементів у турецькій мові.

Практична значимість дисертації полягає ще й у тому, що вона розширює горизонти вивчення лексичного складу турецької мови та типології іншомовної лексики і може бути використана при вивченні тюркської лексикології та лексикографії, порівняльної граматики тюркських мов, зіставної граматики слов'янських, європейських та тюркських мов на філологічних факультетах, базові відомості з теорії запозичень можуть бути покладені в основу навчальної програми з лексикології турецької мови для студентів ВНЗ.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є завершеним і самостійно виконаним дослідженням здобувача. Усі наукові результати, що обґрунтовані у дисертації і виносяться на захист, одержані автором самостійно.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дослідження знайшли відображення у наукових доповідях на XL науковій конференції професорсько-викладацького складу, аспірантів та студентів Таврійського національного університету (м. Сімферополь, 18-20 травня 2011 р.), III-й Міжнародній школі-симпозіумі «Філологія без кордонів» (м. Сімферополь, 15-17 жовтня 2012 р.), IV-й Міжнародній школі-симпозіуму «Філологія без кордонів» (м. Сімферополь, 15-17 жовтня 2012 р.), XLII науковій конференції професорсько-викладацького складу, аспірантів та студентів Таврійського національного університету (м. Сімферополь, 23-26 квітня 2013 р.), XLIII науковій конференції професорсько-викладацького складу, аспірантів та студентів Таврійського національного університету (м. Сімферополь, 23-25

квітня 2014 р.), IX Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми тюркології і сходознавства (м. Сімферополь, 21-22 березня 2014 р.), V Міжнародній школі-симпозіумі «Філологія без кордонів» (м. Сімферополь, 30-31 жовтня 2014 р.).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано: 7 наукових статей, у тому числі 6 у фахових виданнях, 1 зарубіжна наукова публікація.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел (207 позицій), одного додатку. Загальний обсяг роботи становить 229 сторінок. Обсяг основного тексту – 156 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, сформульовано її мету і завдання; визначено предмет, об'єкт і методи дослідження; розкрито наукову новизну і практичне значення отриманих результатів; представлено інформацію про апробацію основних положень дисертації.

У першому розділі дисертації «**Теоретичні передумови вивчення іншомовних запозичень у турецькій мові**» описано взаємодію та взаємовплив мов, шляхи та особливості проникнення французьких запозичень у турецьку мову. На прикладі лексики охарактеризовано особливості взаємодії турецької та французької мов.

Фундаментом будь-якої мови є її лексика. Мова – явище динамічне, а лексичний пласт найбільш схильний до змін та взаємодій, лексика сприйнятлива до всього нового. Щоденно з'являються нові слова-неологізми, забуваються звичні, багато з них переходять в розряд архаїзмів, з'являються варваризми, які під впливом моди заміщують традиційні слова конкретних мов і таким чином відбувається кругообіг слів в мовній природі: одні реалії замінюють інші, на зміну новим приходять ще більш модернізовані, іноді згадуються старі, які набувають нового значення слів у мовній природі.

Запозичення розглядається як елемент чужої мови (слово, морфема, синтаксична конструкція і т.п.), перенесене з однієї мови в іншу в результаті мовних контактів, а також сам процес переходу елементів однієї мови в іншу, а також складний процес, який компенсує дефіцит лексичних елементів в умовах перебільшення комунікативного попиту на існуючий лексичний запас мови. Шляхом запозичення лексики може реалізовуватись мовна політика держав, корегуватись чи трансформуватись мислення носіїв мови-отримувача.

Серед французьких запозичень у турецькій мові ми виділяємо:

- **власне запозичення** – іншомовну лексику, що з'явилась завдяки входженню в усну чи писемну мову нового елемента: предмета, дії чи ознаки і т.д.;
- **варваризми** – запозичення, які увійшли в мову як синоніми і як наслідок (частіше під впливом моди), усуваючи або заміщуючи одвічну лексику мови-отримувача, наприклад: *kostüm* (тур.) – *costume* (фр.) «костюм» первинно замість *takım* «комплект», наразі в результаті зміщення

тенденцій в стилях одягу фактично має первинне значення як і в мові-донорі «костюм (класичний)»;

- **інтернаціоналізми** – вторинні чи первинні запозичення, які в різних мовах світу означають одне й те саме, наприклад: *bürokrasi* (тур.) – *bureaucratie* (фр.) «бюрократія»;
- **екзотизми** – іншомовні запозичення, що означають предмети чи явища з життя іншого народу, близькі по суті до етнографізмів, діалектизмів, на відміну від варваризмів одвічну лексику мови не витісняють, наприклад: *şövalye* (тур.) – *chevalier* (фр.) «лицар»;
- **іншомовні вкраплення** – лексика, яка почала входження в мову, ще не прижилась, яка зберігає власний план іншомовного вираження та план змісту без ознак адаптації, наприклад: *pârdon* (тур. и фр.) «перепрошую» – має вжиток лише в певних соціальних колах, з'явилося в 90-і роки як модне слово, однак в останні 5 років активно витісняється з мовного вжитку;
- **транслітерації** – запозичення, що з'явилися в результаті прочитання очима букв однієї мови та ототожнення їх з графічними знаками мови-отримувача, наприклад: *helikopter* (тур.) – *hélicoptère* (фр.) «гелікоптер»;
- **квазізапозичення** – власне переоформлені запозичені слова, наприклад: *gardrop* (тур.) – *garde-robe* (фр.) «гардероб»;
- **слова-міксти** – іншомовні слова змішані, штучні, наприклад: *liliput'lu* (тур.) – *lilliputien* (фр.) «ліліпут» (слово, яке вигадав Джонатан Свіфт, через французьку увійшло в турецьку мову) букв. переклад з турецької: з ознаками карликовості, означає те саме, що і турецьке «сiсе»);
- **слова-гібриди** – запозичення як результат зхрещення елементів різних мов, наприклад: *kemalizm* (тур.) – ідеологічна течія послідовників Мустафи Кемалю Ататюрка, слово складається з турецького власного імені та афікса *-izm* грецького походження, яке закріпилось через французьку мову;
- **кальки** – запозичення, що з'явилися в результаті словотвірного, змістового, фразеологічного, семантичного чи структурного копіювання, наприклад, семантична калька – *chef-d'œuvre* (фр.) = шедевр (робота, виконана на високому рівні, унікальний, неперевершений твір, найбільше досягнення мистецтва) – *şaheser* (тур.) «шедевр: творіння, достойне шаха».

Ми вважаємо, що за допомогою французької в турецькій мові з'явилося 5273 лексеми.

Серед основних причин нами виділено такі: перехід турецької мови на латинську графіку, економічні, освітні, військово-адміністративні взаємовідносини, культурний та науково-технічний прогрес. Запозичення можуть входити до мови-отримувача в результаті прочитання очима, в результаті аудіального копіювання, в результаті семантичного та фоно-семантичного калькування. Першими запозиченнями французького походження в турецькій мові були економічні терміни, терміни гуманітарних

наук, хімічна термінологія та загальноживана лексика хімічної промисловості, спортивна лексика, музична лексика, слова, що означають атрибути європейського одягу та назви страв. Вважаємо перспективним розгляд фонетичних, структурно-семантичних та семантичних особливостей лексики, запозиченої з французької мови.

У другому розділі дисертації «**Фонетичні особливості іншомовної лексики французького походження в турецькій мові**» міститься інформація про фонетичні одиниці мови. Детально описано фонетичні процеси: наголос, редукція, апокопа, епентеза, протеза, асиміляція та ін. та їх розвиток в іншомовних запозиченнях в умовах адаптації до турецької фонетики.

Фонетичні особливості іншомовної лексики можна класифікувати наступним чином:

1. Звуки *j* [ʒ], *f* [f], *h* [h], які існують в турецькій мові, здебільшого в запозиченнях.
2. Для турецької мови не властиві слова, що починаються з: *c* [dʒ], *ğ* [ɟ], *l* [l], *m* [m], *n* [n] [ɲ], *p* [p], *r* [r], *v* [v], *z* [z].
3. Такі турецькі вчені, як Шенел Чалишкан, Аліє Токмакоглу, Шеріф Кутлудаг, Озгурк Яшар, Ведат Джейхун Уйгур відзначають, що наприкінці турецьких слів приголосні *b* [b], *c* [dʒ], *d* [d], *g* [g] не зустрічаються, це підтверджується нашим практичним матеріалом.
4. Важливо звернути увагу на те, що в турецькій мові, за винятком таких слів, як «*anne*», «*elli*» відсутня гемінація (гемінація – подвоєння чи більш довга вимова приголосного звука). Гемінація також не використовується в анатолійських діалектах. Подвоєння в турецьких словах можна спостерігати на межі кореня та афікса. В той час як подвоєння в корені турецького слова – неможливе. Слова, що використовуються в турецькій мові і, які містять подвоєну приголосну в корені, є запозиченнями. Подібних слів можна виділити 33 одиниці.
5. Для турецької мови не властиво на початку слова дві приголосні. Таким чином, два приголосних звуку на початку іншомовного слова при запозиченні підлаштовуються під турецький сингармонізм (уподібнення голосних чи приголосних в рамках одного слова по ряду, під'йому (відкритість) та огубленості), приймаючи додатковий звук. Всього подібних слів нараховується 9 одиниць. Між двома наступними один за одним приголосними на початку запозичуваних слів, як правило, при вимові з'являється протеза (приєднання неетимологічного опорного чи перехідного звука для зручності вимови на початку слова) – короткий звук [i], при написанні це явище жодним чином не відображається, наприклад: *briket* [biriket]. Подібних слів нараховується загалом 238 одиниць.
6. У турецьких словах можна зустріти різноманітні поєднання приголосних, які йдуть один за одним. В якості першої приголосної в подібній парі можуть виступати: *l* [l], *n* [n], *r* [r], *s* [s], наприклад. –*st*, –*şt* и –*yt*, а також інші відмінні від *l* [l], *n* [n], *r* [r] приголосні. Слова, які містять подібні поєднання звуків здебільшого відносяться до запозичень. Дійсно, ці запозичення мають відмінну

від турецької мови звукову форму й узгоджуються з приголосною групою фонетичної системи турецької мови. Так, наприклад, це правило ілюструють 678 випадків вживання подібних одиниць в турецькій лексичній системі.

7. Як правило в турецькій мові слова, в корені слова яких є три чи більше приголосних, відсутні. На відміну від випадків, коли стик відбувається між останньою приголосною кореня та першою приголосною наступного афікса. Подібне порушення сингармонізму турецької мови періодично зустрічається у французьких запозиченнях. Їх загальна кількість складає 272 одиниці.

8. Сучасній турецькій мові не властиві дифтонги та трифтонги, тому при запозиченнях із французької мови зазвичай написання ди- чи трифтонга зберігається, але сам дифтонг чи трифтонг розбивається на кілька монофтонгів чи нескладова голосна з мови-донора в мові отримувача перетворюється в ледь прикритий напівголосний звук [y], наприклад: *eroïn* [eroyin]. Подібне спостерігається лише в запозиченнях із французької та регіональних діалектах, вживання яких обмежене розмовним стилем мовлення. Винятком у турецькій мові є лише слова, запозичені із французької, загальною кількістю 331 одиниці.

9. У турецькій мові голосні о [o], ö [œ], [ø] зустрічаються, за винятком афікса –уог лише в початковому складі. Це правило не розповсюджується на запозичення, в яких звуки о [o], ö [œ], [ø] можуть знаходитись в останньому складі. Так, запозичені з французької мови слова містять голосний о [o] в останньому складі у 2787 словах, 613 у початкових складах, в останньому складі 2174 слова. Голосні звуки ö [œ], [ø] в своїй сукупності вживаються у 243 словах, на початку 65 слів та наприкінці 178 слів.

Таким чином, фонетичні особливості іншомовної лексики у турецькій мові та ті, що з'являються у зв'язку з запозиченням можна класифікувати таким чином:

- звуки j [ʒ], f [f], h [h], які існують у турецькій мові, реалізуються здебільшого в запозиченнях;
- для турецької мови не властиві слова, що починаються з: с [dʒ], ʒ [ʒ], l [l], m [m], n [n] [ɲ], p [p], r [r], v [v], z [z];
- наприкінці турецьких слів приголосні b [b], с [dʒ], d [d], g [g] не зустрічаються;
- важливо звернути увагу на те, що у турецькій мові, за винятком таких слів, як «anne», «elli», відсутня гемінація;
- на початку слів стик двох приголосних є нехарактерним явищем, у мовленні це компенсується протезою;
- у турецьких словах можна зустріти різноманітні поєднання приголосних, що йдуть один за одним, в якості першої приголосної в подібній парі можуть виступати: l [l], n [n], r [r], s [s], наприклад –st, –st и –yt, а також інші відмінні від l [l], n [n], r [r] приголосні;
- як правило, корені, в яких є три чи більше приголосних, відсутні. На відміну від випадків, коли стик відбувається між останньою приголосною

кореня та першою приголосною наступного афікса; для сучасної турецької мови не властиві дифтонги та трифтонги;

- у турецькій мові голосні o [o], $ö$ [œ], $ø$ [ø] зустрічаються, за винятком афікса *-yor*, лише на початковому складі, це правило не розповсюджується на запозичення, в яких звуки o [o], $ö$ [œ], $ø$ [ø] можуть знаходитись в останньому складі: так, запозичені слова з французької мови містять голосний o [o] в останньому складі в 2787 словах, 613-ти початкових складах, в останньому складі 2174 слова, голосні звуки $ö$ [œ], $ø$ [ø] в своїй сукупності вживаються в 243 словах, на початку 65 слів та наприкінці 178 слів.

Серед фонетичних процесів, що з'явилися на фоні запозичень, можна спостерігати зміну наголосу, ритмічної довготи, історичної довготи. Можна спостерігати також оглушення кінцевих приголосних: у турецьких запозиченнях з французької, де кінцеві приголосні ніколи не оглушуються, відбуваються наступні звукові трансформації $b \rightarrow p$, $d \rightarrow t$, $g \rightarrow k$, $ʒ \rightarrow ʃ$.

Асиміляція приголосних звуків пов'язана з одзвінченням/оглушенням приголосного [s], а у словах грецького походження, запозичених через французьку, спостерігається заміна звука [ʃ] звуком [k].

Крім того, варто звернути увагу на явища протези, епентези, субституції, апокопи, редуції та інших.

У третьому розділі дисертації «**Інтегративний аспект галліцизмів на лексичному рівні**» описано роль іншомовної лексики у формуванні словникового складу турецької мови. У процесі класифікації лексики, запозиченої з французької мови, визначено її тематичне розшарування, семантичні кальки, наведено приклади та вивчено явища табування лексики, варваризми, синоніми, антоніми, омоніми та багатозначні слова, десемантизація, звуження та розширення значення.

Лексичний матеріал, отриманий нами у процесі суцільного опрацювання словникового складу турецької мови, дозволяє продемонструвати взаємозв'язки системного та комунікативного принципів в описі іншомовної лексики французького походження.

Як відомо, словниковий склад мови відображає особливості цивілізаційного розвитку суспільства, визначає шляхи підвищення культурно-освітнього рівня його носіїв, є індикатором держави, символом якого є кожна окремо взята державна мова, у глобальній геополітичній системі, яка демонструє поведінку держав в міжнародних відносинах.

Мова – це система особливого роду. Існуюча в мові мовленнєва системність дозволяє розглядати одиниці мови в їх ставленні до процесу спілкування. Іншомовна лексика традиційно заповнює мовні лакуни, що з'являються в конкретній мові у зв'язку з тим чи іншим проявом об'єктивної дійсності в тематично зумовленій комунікативній ситуації, яка невласлива для цієї мови. Тому поряд з одвічною лексикою конкретної мови взятої окремо, зокрема турецької, в мовній дійсності використовується іншомовна (загальноживана, термінологічна, тематично нейтральна, тематична) лексика з усім спектром

лексико-семантичних відтінків та конкретним ареалом комунікативного вжитку.

Наразі відносини між Туреччиною та Україною активно розвиваються, відкриваючи нові можливості, як для міжнародного спілкування, так і для спілкування між звичайними громадянами. Для того, щоб спілкування було повноцінним, важливо знати специфічні особливості вживання турецької лексики, яка включає також інтернаціональну лексику, представлену іншомовними запозиченнями, у тому числі французького походження.

Важливо звернути увагу на те, що значення слів з однаковим планом вираження в мові-донорі та мові-отримувачі може відрізнятися, іноді спостерігається зсув значення, десемантизація, дефункціональність чи принципово відмінне контекстне вживання. Наприклад: лексема *permanente*' в значенні «постійний» у французькій мові, мігруючи в турецьку мову, стала означати «*постійність – безперервність хімічного процесу, в результаті якого пряме волосся стає кучерявим на довготривалий період часу, на шість місяців*», в процесі очного прочитання слово набуло форму *perma* «хімічна завивка».

Багата турецька культура – родоначальниця великої кількості цікавих речей. Це відомі турецькі килими, надзвичайно красиві антикварні вироби, вироби із шкіри, ювелірні прикраси, посуд, надзвичайно велика кількість різноманітного одягу на будь-який вишуканий смак. Ніхто іноді не задумується над тим, що назви багатьох з них з'явилися з французької мови: **номінація посуду:** *bidon* «бідон», *biberon* «соска», *fritöz* «фритюрниця»; **номінація одягу та взуття:** *fötr* «фетровий капелюх», *palto* «пальто», *pantolon* «штани»; **номінація продуктів харчування, їжі та напоїв:** *beze* «безе», *rulo* «ролл»; **номінація зразків писемного мовлення:** *balat* «балада», *epigram* «епіграма», *erore* «епопея».

Для того, щоб відобразити потреби реципієнта в передачі більш деталізованої інформації, використовується **мереологічна номінація лексики**, наприклад: *Üç ve dört gramlık dozlarla verilen bu ilaç tesirini gösterir* [15.05.1950: 3]. «*Ці ліки діють, коли даються у 3-4-х-грамових дозах*».

У процесі дослідження ми звернули увагу на групу зі значенням «*зміна стану чи ознаки*». Група в основному представлена семантичними кальками французького походження: запозичується план вираження, а семантика береться за основу створення нового для турецької мови поняття, пор.: наприклад: *fiş* «*вмикач*»: апарат для увімкнення чи вимкнення електроустаткування чи *fişe* «*клямка*» *елемент меблів*: при закритті дверей клямка по скошеній стороні відповідної частини потрапляє в прорізь і під дією сили тяжіння фіксується в ній.

Нами виявлено, що значення слів з однаковим планом вираження в мові-донорі та мові-отримувачі може відрізнятися, іноді спостерігається зсув значення, десемантизація, дефункціональність чи принципово відмінний контекстний вжиток.

Запозичена з французької мови лексика представляє собою надзвичайно великий пласт лексики турецької мови. Так, в турецькій мові можна виокремити наступні класи лексики французького походження: назви професій,

етноніми та етнографізми, терміни спорідненості, номінації тварин та рослин, речовин та матеріалів, лексика, що позначає простір, місце розміщення суб'єкта/об'єкта, номінація будівель, споруд та їх частин, номінації пристроїв, механічних пристроїв, транспортних засобів, зброї, музичних інструментів, предметів меблів, посуду, одягу та взуття, продуктів харчування, їжі та напоїв, номінація зразків писемного мовлення, мереологічна номінація та її групи (людина, тварини, рослини, будівлі та споруди, пристрої, інструменти, механізми та прилади, транспортні засоби, зброя, музичні інструменти, меблі, одяг та взуття, кванти та порції речовин), номінація великої кількості та сукупності об'єктів, номінація класів, номінація позитивної та негативної оцінки, номінації непередметних французьких запозичень (рух, зміна положення тіла, частини тіла, робота з об'єктом, фізичний вплив, створення фізичного об'єкта, знищення).

Лексика ментальної сфери турецької мови складається з французьких запозичень: ментальності, сприйняття, психічної презентації, емоційного стану, волі, мови.

Сутність людини визначається запозиченнями фізіологічної сфери, її оточують «природні явища», звукова, кольорова, світло-ефектна, смакова, ароматна, температурна, хронологічна, періодична лексика, кожна людина має певні «якості та властивості», її характеризують «поведінка та вчинки», а також «взаємодії та взаємовідносини», які супроводжуються лексикою тематичних груп: заходи, хвороби, ігри, спорт.

Як і в інших мовах, французькі запозичення (інтернаціоналізми, що з'явилися за допомогою французької мови з грецької, латинської, англійської) слугують для вказівки на величину. Значення величини слугують для розрізнення груп елементів деякої кількості чи дії (це лексика, що означає параметри, одиниці вимірювання, частину дії, розмір, відстань, напрямок, кількість, форму).

У турецьку мову запозичені не лише французькі іменники, але і прикметники і зовсім небагато числівників – це інтернаціоналізми, що означають великі натуральні числа.

Дослідження показало, що запозичення французької лексики – це не лише інтеграція лексичних елементів: на основі запозиченої семантики створюються семантичні кальки, закріплюються варваризми, розширюються синонімічні та антонімічні ряди, з'являється омонімія та полісемія, відбувається десемантизація, звуження та розширення значення.

Приклади показують, що запозичення з французького іменника, що позначають предмет, повністю адаптувались у турецькій мові: змінюються по відмінках, числах та структурно не мають категорії роду.

У четвертому розділі дисертації **“Морфологічні особливості адаптації французьких запозичень у турецькій мові”** визначаються афікси турецької мови, які використовуються для утворення імен та імен-іншомовних запозичень, афікси, які утворюють дієслова від іншомовних запозичень,

способи утворення дієслів від французьких запозичень, афікси іншомовного походження, особливості виділення роду в іншомовних запозиченнях.

Аналіз теоретичних джерел показує, що адаптація іншомовних слів здійснюється з урахуванням не лише фонетичного, але й граматичного (морфологічного), словотвірного та семантичного аспектів.

Термін *морфологія*, який також запозичений з французької мови, визначається в турецькій мові як наука про форму та знання, що містять інформацію щодо структури слова, способів словотворення та формоутворення.

Ми спробували розглянути явища та процеси, що демонструють, як в результаті морфологічної адаптації французькі запозичення втрачають свій іншомовний характер, перетворюються у відповідності із внутрішніми законами розвитку мови та з його граматичним ладом, стають його невід'ємною частиною.

Афікси турецької мови діляться на два види: словотвірні та словозмінні. Афікси словозміни – морфеми, що приєднуються до імен та дієслів та, в залежності від групи слів, що приєднується, утворюють часові відношення, які виражають стан, приналежність, число, час, спосіб, модальність, особу і т.д.

Оскільки турецька мова – мова аглютинативного ладу, то всі слова – включаючи іншомовні запозичення – нагадують афікси словозміни, оскільки без подібних афіксів слово не зможе виконувати свою функцію в реченні, не зможе стати його елементом. Іншомовні запозичення, приймаючи афікси словозміни, можуть проявляти явище лініції (пом'якшення приголосної в позиції між двома голосними), що властиво і для турецьких слів. Ось чому немає сенсу у вивченні іншомовних запозичень через призму афіксів словозміни.

Що стосується словотвірних афіксів, то запозичення з французької мови приймають невелику кількість таких афіксів. Афікси словотворення, що мають великий спектр функцій в турецькій мові, стосовно іншомовних запозичень використовуються для передачі певних функцій.

Іноді словотвірні афікси, що приєднуються до іншомовних запозичень, проявляють функції, їм не властиві. Турецький дослідник Сари проаналізував іншомовні запозичення з європейських мов, які, прийнявши афікси турецької мови, знайшли своє відображення в словнику турецької мови. У результаті цього аналізу з'ясувалось, що в словниковому складі турецької мови використовується 904 лексеми, отримані шляхом приєднання турецьких афіксів для утворення іменних частин мови від запозичених одиниць іменної групи з інших мов.

Іншомовні запозичення французького походження успішно адаптуються в турецькомовному середовищі. Афікси турецької мови *-ci*, *-ci+lik*, *-li*, *-lik*, *-siz*, *-giller*, *-siz+lik*, *-ca*, *-siz+lik* використовуються для утворення імен від французьких запозичень.

Так, афікс *-ci* називає роботу та професію, рід занять, приналежності до прихильників певної думки чи вірування, похідні зі значенням «водій», називає того, хто грає на будь-якому музичному інструменті, а також людину, яка

займається тим чи іншим видом спорту, надає значення «звички» чи «набуття характерної риси», приєднуючись до слова, надає негативного значення «ласий до чогось».

Афікс *-li/ -lı/ -lu* надає значення володіння, якості, «наявності/знаходження/перебування в якійсь субстанції, «переносник захворювання», значення «приналежності до/причетності до», визначає слово, до якого додається, як джерело енергії, приєднуючись до числівників, передає значення володіння великою кількістю, групування.

Афікс *-lık* надає значення «професії, заняття, справи», «характерну якість», «властивість характеру», «ємність засобу, матеріалу чи речі», об'єму, ваги, довжини, назви локації за предметом номінації, утворює номінації, пов'язані з періодом часу, стану, національної приналежності, «призначеності під щось, для чогось», абстрактні іменники від іменників та прикметників, номінації чинів та посад і т.д.

Афікс *-sız*. Ця негативна морфема передає значення “не наявності якості, що вказується коренем слова, відсутність якості чи його недостатність”.

Афікс *-ca* передає значення «рівності, схожості, близькості та значення «від імені когось», створює лексеми, що означають мову та діалект, від назв націй, народностей, цілісності, єдності, схожості, «множини» та «порівняння».

Афікс *-giller* передає значення приналежності до однієї групи, сім'ї, роду, вказує на групу тварин чи рослин з однаковими ознаками.

Афікси *-lı+lık, -sız+lık, -cı+lık* утворюють неологізми з позитивним/негативним значенням в основі.

Афікс *-cik* передає зменшувально-пестливе значення неологізмів, утворює назви рослин, тварин та їх органів, засобів пересування; іноді слова з цим афіксом утворюють повторення, які підсилюють основне значення.

Серед афіксів, що беруть участь в адаптації французьких запозичень можна виділити арабські, перські афікси (запозичені із східних мов) та європейські, запозичені з грецької, латинської, французької, італійської, німецької та англійської мов.

Особливу роль відіграють запозичені французькі прикметники та іменники, які в парі з допоміжними турецькими дієсловами утворюють дієслова з запозиченою семантикою.

Існує 2 способи утворення дієслів від французьких запозичень, представлених вище: додавання до основи прикметника чи іменника словотвірного афікса дієслова: *-la, -lan, -landır, -landırıl, -laş, -laştır, -laştırıl, -lat, -latıl, -le, -len, -lendir, -lendiril, -leş, -leştir, -leştiril, -let, -lettir*; використання допоміжного дієслова: *etmek* «робити», *uzunlamak* «робити», *olmak* «бути», *vermek* «давати», *almak* «брати», *gitmek* «йти» і *çekmek* «тягнути».

Серед морфологічних показників запозичень можна виділити афікси негативного значення: *-syon/-siyon, -if, -ör, -kolik* та афікси конкретного значення, що використовуються в одиничних випадках: *-loji, -matik, -aj, -izm, -al, -sal*.

Традиційно в турецькій мові категорії роду немає, проте вона є у французькій мові. Крім того, запозичення потребують гендерної диференціації для правильного використання в комунікації, тому іноді для вказівки роду в іншомовних запозиченнях використовуються слова *kadın*, *erkek*, *hanım*, *efendi*, але деякі нейтральні слова мови-донора при переході в турецьку можуть в залежності від національно-культурних вподобань асоціативно реалізовуватись в чоловічому чи жіночому роді відповідно.

ВИСНОВКИ

У **висновках** сформульовані основні результати проведеного наукового дослідження, позначені пріоритетні напрямки подальших наукових пошуків у галузі турецької лексикології, а також у вивченні іншомовних запозичень турецької мови.

Досліджені французькі запозичення представляють собою сферу тісної взаємодії Франції та Туреччини на різних проміжках історичного розвитку турецької мови: починаючи з періоду Танзимата й понині.

У ході дослідження було зроблено низку висновків.

1. Уточнено визначення поняття “запозичення”, проведено розмежування між запозиченням та лексикою, що з’явилося за рахунок власних ресурсів на базі запозичень, класифіковано лексику турецької мови по мові-донору, визначено типи морфологічного способу утворення неологізмів на базі іншомовної лексики французького походження, описано шляхи фонетичної адаптації галліцизмів у турецькій мові, виконано лексико-семантичну класифікацію запозичень з французької мови, охарактеризовано структурно-функціональні особливості лексики, що розглядається, визначено роль запозичень при формуванні синтаксичних одиниць та специфіку вживання у контексті.

2. Головною закономірністю французько-турецьких мовних контактів є запозичення термінології та інтернаціональної загальноновживаної лексики.

3. Відкритість турецької мови для входження галліцизмів обумовлена наступними екстралінгвістичними факторами: мода, інтенсивний розвиток науки та техніки, інформаційних технологій, сфер телебачення та комунікації, мовні контакти, інтеграція у світову науку та культуру.

4. Запозичення з французької мови з’явилися також у зв’язку з внутрішньо-структурними потребами турецької мови: мовна економія, експресивність новизни, синонімічна атракція, метафорична образність та виразність, семантична конкретність та ємність, комунікативна чіткість, активність номінативних процесів.

5. Серед запозичень зустрічаються білінгвальні утворення, побудовані на елементах ранніх запозичень (арабських та перських) на основі семантики французької лексеми.

6. У словниковому складі турецької мови виділено албанські, англійські, арабські, вірменські, болгарські, угорські, грецькі, з іврита, іспанські, італійські, корейські, латинські, монгольські, німецькі, новогрецькі, норвезькі, перські,

португальські, російські, соглійські, фінські, французькі та японські запозичення.

7. Визначено способи та типи запозичень (власне запозичення, інтернаціоналізми, екзотизми, іншомовні вкраплення, транслітерація, квазізапозичення, слова-міксти, слова-гібриди, кальки), шляхи руху слова, адаптація та її типи на фонетичному, лексичному та морфологічному рівнях.

8. Фонетичні засоби турецької мови дозволили в цілому достатньо точно передати вимову запозичуваних слів. Закон гармонії голосних та закон асиміляції приголосних, протези, епентези, субституції, апокопи, редукції вплинули на зміну фонетичного вигляду французьких запозичень та дозволили адаптуватися неологізмам у нових фонетичних умовах турецької мови. Найбільші розбіжності викликані відсутністю паралельних звуків, таких як носові голосні, тенденцією до оглушення приголосних та редукції голосних в турецькій мові.

9. Інтеграція лексики пов'язана, перш за все, із входженням французьких запозичень в різні комунікативні сфери, що підтверджується виділенням у словниковому складі наступних класів лексики французького походження: назви професій, етнонімів та етнографізмів, терміни спорідненості, номінації тварин та рослин, речовин та матеріалів, лексика, що позначає простір, місце розміщення суб'єкта/об'єкта, номінація будівель, споруд та їх частин, пристроїв, механічних пристроїв, транспортних засобів, зброї, музичних інструментів, предметів меблів, посуду, одягу та взуття, продуктів харчування, їжі та напоїв, номінація зразків писемного мовлення, мереологічна номінація та її групи, номінація великої кількості та сукупності об'єктів, класів, позитивної та негативної оцінки, номінації непередметних французьких запозичень, лексики ментальної та фізіологічної сфер та тематичних груп: заходи, хвороби, ігри, спорт, параметри, одиниці виміру, частина дії, розмір, відстань, напрямок, кількість, форма.

10. Тематичні групи, виявлені нами у процесі дослідження, є відображенням екстра- та інтралінгвістичного розвитку сучасного турецького суспільства та турецької мови. Розглянуті номінації представляють собою відкриті групи, які постійно поповнюються новими лексичними одиницями.

11. Серед запозичень французького походження в турецькій мові виділено етнографізми, регіоналізми, екзотизми, варваризми, інтернаціональну лексику, кальки: проникнення.

12. Охарактеризовано моносемантичні лексеми, виявлено семантичні кальки, варваризми, синоніми та антоніми, явища омонімії та полісемії, описано явища десемантизації, звуження та розширення лексичного значення.

13. Іншомовні запозичення французького походження успішно адаптуються на морфологічному рівні в турецькомовному середовищі. Афікси турецької мови *-ci*, *-ci+lik*, *-li*, *-lik*, *-siz*, *-giller*, *-siz+lik*, *-ca*, *-siz+lik* використовуються для утворення імен від французьких запозичень.

14. Серед афіксів, що беруть участь в адаптації французьких запозичень виділено запозичені із східних мов (арабські, перські афікси) та європейські

корені та суфікси у функції афіксів (з грецької, латинської, французької, італійської, німецької та англійської мов).

15. Описано 2 способи утворення дієслів від французьких запозичень: додавання до основи прикметника чи іменника словоутворюючого афікса дієслова: *-la, -lan, -landır, -landırıl, -laş, -laştır, -laştırıl, -lat, -latıl, -le, -len, -lendir, -lendiril, -leş, -leştir, -leştiril, -let, -lettir*; використання допоміжних дієслів: *etmek* «робити», *yapmak* «робити», *olmak* «бути», *vermek* «давати», *almak* «брати», *gitmek* «йти» і *çekmek* «тягнути». Наведено афікси негативного значення *-syon/-siyon, -if, -ör, -kolik* та афікси конкретного значення, що вживаються в одиничних випадках: *-loji, -matik, -aj, -izm, -al, -sal*.

16. Визначено проблему омонімії, що з'являється на фоні відсутності категорії роду в турецькій мові, визначено шляхи гендерної адаптації запозичених з французької мови лексичних одиниць. Приклади показують, що запозичені з французької мови іменники, що означають предмет, повністю адаптувались в турецькій мові: змінюються за відмінками, числами та структурно не змінюють категорію роду.

17. У турецьку мову запозичуються французькі іменники, прикметники, числівники, а на їх основі створюються дієслова.

Турецька мова, як і інші мови, це багатогранна сутність, яка знаходиться у постійному розвитку. Науково-технічний прогрес постійно вносить свої корективи у життя людей, зміни, у свою чергу, будуть впливати на мову чи сприяти появі нових мовних явищ, які лінгвісти-тюркологи і будуть вивчати в перспективі.

У зв'язку з розглянутою темою необхідно відзначити деякі важливі на наш погляд, питання, які вимагають детального освітлення в перспективі:

- структура іншомовної лексики турецької мови;
- стилістичні особливості функціонування французької лексики в турецькій мові;
- лакуни та національно-культурна відносність при перекладі текстів з турецької мови на французьку та навпаки;
- еквіваленти, синоніми, та семантичні кальки;
- артикуляційний зсув у фонетиці турецької мови під впливом іншомовних запозичень і т.д.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

I. Публікації у наукових фахових виданнях, затверджених МОН України:

1. Оздемир Дурсун Али. Особенности взаимоотношений Турции и Франции (лингвистический аспект) / Дурсун Али Оздемир // Культура народов Причерноморья, 2012 г. – № 239. – С. 119-122.

2. Оздемир Дурсун Али. Турецкий язык и проблема языковых заимствований / Дурсун Али Оздемир // Ученые записки Таврического

национального университета имени В. И. Вернадского. Серия: Филология. Социальные коммуникации, 2012 г. – Том 25 (64). – № 2. – Ч. 2. – С. 84-90.

3. Оздемир Дурсун Али. Турецкий язык и проблема языковых заимствований / Дурсун Али Оздемир // Ученые записки Таврического национального университета имени В. И. Вернадского. Серия: Филология. Социальные коммуникации», 2012 г. – Том 25 (64). – № 3. – Ч. 1. – С. 303-310.

4. Оздемир Дурсун Али. Фонетические особенности французских заимствований в турецком языке / Дурсун Али Оздемир // Ученые записки Таврического национального университета имени В. И. Вернадского. Серия: Филология. Социальные коммуникации, 2013 г. – Том 26 (65). – № 1. – Ч. 1. – С. 305-312.

5. Оздемир Дурсун Али. Türkçe dair teoriler, yayılma alanları, sınıflandırmalar (Classification) ve tarihi / Дурсун Али Оздемир // Ученые записки Таврического национального университета имени В. И. Вернадского. Серия: Филология. Социальные коммуникации, 2013 г. – Том 26 (65). – № 2. – С. 356-362.

6. Özdemir Dursun Ali. Fransızca Alıntılarının, Türkçe Yapım ekleri Açısından Morfolojik Durumları / Dursun Ali Özdemir // Ученые записки Таврического национального университета имени В. И. Вернадского. Серия: Филология. Социальные коммуникации», 2014 г. – Том 27 (66). – № 3. – С.106-114.

II. Публікації в зарубіжних виданнях:

7. Özdemir Dursun Ali. Fransızca alıntılar ve anlam değişmesi / Dursun Ali Özdemir // Journal of Qafqaz university – Philology and pedagogy, 2014. – Volume 2, Number 1. – P. 3-6., г. Баку.

АНОТАЦІЯ

Оздемір Д. А. Іноземні запозичення в турецькій мові. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеню кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.13 – мови народів Азії, Африки, аборигенних народів Америки та Австралії. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка МОН України. – Київ, 2016.

У дисертації розглядаються іноземні запозичення французького походження в турецькій мові. Автором роботи виявлені та класифіковані іноземні запозичення в мові-донорі; охарактеризовані особливості взаємодії і взаємовпливу мов; наведені етнографізми, регіоналізми, екзотизми, варваризми, інтернаціональна лексика, кальки, проникнення, класифіковані іноземні запозичення французького походження залежно від номінації за тематичними групами.

Автор відзначає, що головною закономірністю французько-турецьких контактів є запозичення термінології і інтернаціональної загальноживаної лексики. Відкритість турецької мови для входження галліцизмів обумовлена такими екстралінгвістичними факторами: мода, інтенсивний розвиток науки і

техніки, інформаційних технологій, сфер телебачення і комунікації, мовні контакти, інтеграція в світову науку і культуру.

Фонетичні засоби турецької мови дозволили загалом достатньо точно передати вимову запозичених слів. Закон гармонії голосних та закон асиміляції приголосних, протези, епентези, субституції, апокопи, редукція вплинули на зміну фонетичного образу французьких запозичень.

Ключові слова: іноземні запозичення, французька мова, семантика, редукція, апокопа, субституція, фонетичний процес, тематична група, сингармонізм, калькування, синонім, варваризм.

АННОТАЦІЯ

Оздемир Д.А. Французские заимствования в турецком языке. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.13 – Языки народов Азии, Африки, аборигенных народов Америки и Австралии. – Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко МОН Украины, Киев, 2016.

В диссертации рассматриваются иноязычные заимствования французского происхождения в турецком языке.

Автором работы использован богатый научно-теоретический материал, представленный работами турецких, американских, украинских, русских, киргизских и других ученых. На обширном фактическом материале выявлены и классифицированы иноязычные заимствования по языку-донору; охарактеризованы особенности взаимодействия и взаимовлияния языков; приведены этнографизмы, регионализмы, экзотизмы, варваризмы, интернациональная лексика, кальки, проникновения, классифицированы иноязычные заимствования французского происхождения в зависимости от номинации по тематическим группам; обозначены исторические, культурные, экономические предпосылки, способствовавшие проникновению французской лексики в турецкий язык; определен способ заимствований, пути движения слова, адаптация и ее типы на фонетическом, лексическом и морфологическом уровнях.

В ходе исследования был сделан ряд выводов: уточнено определение понятия «заимствование», проведено разграничение между заимствованием и лексикой, возникшей за счет собственных ресурсов на базе заимствований, классифицирована лексика турецкого языка по языку-донору, определены типы морфологического способа образования неологизмов на базе иноязычной лексики французского происхождения, описаны пути фонетической адаптации галлицизмов в турецком языке, выполнена лексико-семантическая классификация заимствований из французского языка, охарактеризованы структурно-функциональные особенности рассматриваемой лексики.

Автор отмечает, что главной закономерностью франко-турецких языковых контактов является заимствование терминологии и интернациональной общеупотребительной лексики. Открытость турецкого

языка для вхождения галлицизмов обусловлена следующими экстралингвистическими факторами: мода, интенсивное развитие науки и техники, информационных технологий, сфер телевидения и коммуникации, языковые контакты, интеграция в мировую науку и культуру. Кроме того, заимствования из французского языка возникли также в связи с внутривидовыми потребностями турецкого языка: языковая экономия, экспрессивность новизны, синонимическая аттракция, метафорическая образность и выразительность, семантическая конкретность и емкость, коммуникативная четкость, активность номинативных процессов.

Фонетические средства турецкого языка позволили в целом достаточно точно передать произношение заимствованных слов. Закон гармонии гласных и закон ассимиляции согласных, протезы, эпентезы, субституции, апокопы, редукция повлияли на изменение фонетического облика французских заимствований и позволили адаптироваться неологизмам в новых фонетических условиях турецкого языка. Наибольшие расхождения вызваны отсутствием параллельных звуков, таких как носовые гласные, тенденцией к оглушению согласных и редукции гласных в турецком языке.

Интеграция лексики связана, прежде всего, с вхождением французских заимствований в различные коммуникативные сферы, что подтверждается выделением в словарном составе следующих классов лексики французского происхождения: названий профессий, этнонимов и этнографизмов, терминов родства, номинаций животных и растений, веществ и материалов, лексики, обозначающей пространство, место размещения субъекта / объекта, номинаций зданий, сооружений и их частей, приспособлений, механических устройств, транспортных средств, оружия, музыкальных инструментов, предметов мебели, посуды, одежды и обуви, продуктов питания, еды и напитков, номинации образцов письменной речи, мереологической номинации и ее групп, номинации множества и совокупности объектов, классов, положительной и отрицательной оценки, номинации непредметных французских заимствований, лексики ментальной и физиологической сфер.

В работе обозначена проблема омонимии, возникающая на фоне отсутствия категории рода в турецком языке, определены пути гендерной адаптации заимствованных из французского языка лексических единиц. Примеры показывают, что заимствованные из французского имена существительные, обозначающие предмет, полностью адаптировались в турецком языке: изменяются по падежам, числам и структурно не имеют категории рода. В турецкий язык заимствуются французские существительные, прилагательные, числительные, а на их основе создаются глаголы.

Ключевые слова: иностранные заимствования, французский язык, семантика, редукция, апокопа, субституция, фонетический процесс, тематическая группа, сингармонизм, калькирование, синоним, варваризм.

SUMMARY

Ozdemir D. A. Foreign-language borrowings in the Turkish language. – Manuscript copyright.

A thesis for a Candidate of Philological Sciences degree with the specialty of 10.02.13 – the languages of the peoples of Asia, Africa, the aboriginal peoples of America and Australia. – Taras Shevchenko National University of Kyiv.– Kyiv, 2016.

The thesis deals with the foreign-language borrowings of French origin in the Turkish language. The author of the thesis identifies and classifies foreign-language borrowings according to the donor language; describes the peculiarities of interaction and mutual influence of languages; provides examples of ethnographisms, regionalisms, exotisms, barbarisms, international vocabulary, loan-words, insertions, classifies foreign-language borrowings of French origin according to the category of thematic groups.

The author notes that the principal pattern of French-Turkish language contacts is the borrowing of terminology and international common vocabulary. The openness of the Turkish language to French borrowings is due to the following extralinguistic factors: fashion, intensive development of science and technology, information technology, television and communication sectors, language contacts, integration into the international science and culture.

The phonetic means of the Turkish language enabled to convey quite accurately the pronunciation of borrowed words. The vowel harmony law and the consonant assimilation law, protheses, epenthesis, substitution, apocopes, reduction affected the change of phonetic form of French borrowings.

Keywords: foreign language borrowings, French language, semantics, reduction, apocope, substitution, phonetic process, thematic group, vowel harmony, loan translation, synonym, barbarism.